

УДК 811.161.2'367.335.1'367.4:398.91

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2023-94-3>

ФУНКЦІОНУВАННЯ СУРЯДНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У СКЛАДІ ПАРЕМІЙ

Павлова Ірина Григорівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української мови

Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка

livelyfamily13@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1078-3611

Мета статті – виявити сурядні словосполучення у складі українських прислів'їв, з'ясувати особливості їх функціонування та дослідити конотативні відтінки домінувальних семантико-синтаксичних відношень, зреалізовані в зазначених синтаксемах.

Методи. Для реалізації поставленої мети використано такі методи: метод суцільної вибірки (з його допомогою виокремлено сурядні словосполучення в межах паремій); метод аналізу (досліджено семантико-синтаксичні відношення, що функціують між компонентами сурядних словосполучень); контекстний метод та метод лінгвістичної інтерпретації (декодовано конотативні відтінки семантико-синтаксичних відношень, які накладаються на сурядні словосполучення як компоненти прислів'їв); метод класифікації (упорядковано сурядні словосполучення на групи відповідно до семантико-синтаксичних відношень та їхніх відтінків).

Результати. Аналіз українських прислів'їв засвідчив, що сурядні словосполучення є важливими носіями семантичного складника означених сталих виразів. Установлено, що в пареміях, які репрезентують досліджувані синтаксеми, основне смислове навантаження припадає саме на сурядні словосполучення. Це є свідченням того, що окреслені синтаксичні одиниці належать не лише до абстрактного рівня мови, а й мають значний прагматичний потенціал. Виявлено, що в прислів'ях функціонують сурядні словосполучення як відкритого, так і закритого типу. У межах першого сурядні словосполучення зреалізують єднальні та розділові семантико-синтаксичні відношення з їхніми відтінками. Другий тип репрезентовано синтаксемами з протиставно-зіставними й приєднувальними відношеннями, що також зазнають певних модифікацій на тлі реченневої організації прислів'їв. Розкрито природу ускладнених сурядних словосполучень, у яких одночасно функціонує кілька семантико-синтаксичних відношень.

Висновки. У розкритті смислового навантаження прислів'їв важливу роль відіграє рівень їх синтаксичної організації. Сурядні словосполучення на структурному та комунікативному рівнях мають різну запроєктованість семантики. Як одиниці лінгвальної системи аналізовані синтаксеми характеризуються інваріантними виявами єднальних, розділових, протиставних, приєднувальних та інших семантико-синтаксичних відношень, однак у складі реченневої структури прислів'їв ці відношення зазнають модифікацій та набувають додаткових відтінків.

Ключові слова: паремія, прислів'я, сурядне словосполучення, семантико-синтаксичні відношення, конотативне значення, синтаксичний рівень мови.

THE FUNCTIONING OF COORDINATE PHRASES IN PAREMIAS

Pavlova Iryna Hryhorivna,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language*

Poltava V. G. Korolenko National

Pedagogical University

livelyfamily13@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1078-3611

The purpose of the article is to identify the coordinate phrases in Ukrainian proverbs, to find out the peculiarities of their functioning and to study the connotative shades of the dominant semantic and syntactic relations realized in these syntaxes.

Methods. The following methods were used to realize the aim of the study: the method of continuous sampling (it was used to single out the coordinate phrases within the paremias); the method of analysis (the semantic and syntactic relations functioning between the components of coordinate phrases were studied); contextual method and linguistic interpretation (the connotative shades of semantic and syntactic relations imposed on the coordinate phrases as components of proverbs are decoded); classification method (the coordinate phrases are organized into groups according to semantic and syntactic relations and their shades).

Results. The analysis of the syntactic level of Ukrainian proverbs reveals that coordinate phrases are important bearers of their semantic component. It has been established that in the paremia that include these syntaxes, the main semantic load falls on the coordinate phrases. This is an evidence that these syntactic units belong not only to the abstract level of language, but also have significant pragmatic potential. It has been found that both open and closed type of coordinate phrases function within proverbs. Within the first type, the coordinate phrases realize connecting and separating semantic and syntactic relations with their shades. The second type is represented by syntaxes with contrastive and conjunctive relations, which also undergo certain modifications against the background of proverbs organized as sentences. The article also reveals the nature of complicated coordinate phrases in which several semantic and syntactic relations function simultaneously.

Conclusions. The level of the syntactic organization plays an important role in revealing the semantic load of proverbs. A coordinate phrases at the level of language and at the level of use in communication has a different semantic projection. As units of language, the analyzed syntaxes have invariant manifestations of connecting, separating, contrasting, joining and other semantic and syntactic relations. However, being a unit of sentence structure, these relations are modified and acquire additional shades.

Key words: paremia, proverb, co-ordinate phrases, semantic and syntactic relations, connotative meaning, syntactic level of language.

1. Вступ

Мова є своєрідним дзеркалом між людиною та довкіллям, яке відображає не лише реальний світ, а й суспільну свідомість народу (Заремька, 2011: 396). Вивчення будь-якої мови пов'язане з культурою нації, адже ці поняття становлять єдність: мова – невід'ємний елемент культури, тоді як культура знаходить свій вияв у мові. Паремії – особливий шар лексики, оскільки вони є засобом пізнання світосприйняття й культури будь-якого народу та репрезентантом самобутності його мовної картини світу. Ці вирази мають, окрім виховного потенціалу, особливу експресивність, що збагачує комунікацію. Тому паремії – предмет дослідження багатьох лінгвістичних і нелінгвістичних наук. Для мовознавців вони ілюструють багатство лексики та різноманітних синтаксичних моделей. Якісно новий розвиток лінгвістики й літературознавства в ХХІ ст. зумовлює необхідність дослідження нових граней пареміологічних одиниць, зокрема й сурядних словосполучень, що функціонують у межах реченнєвих структур прислів'їв та приказок.

Сьогодні є чимало ґрунтовних праць, присвячених дослідженню теоретично-прикладних питань пареміології. У другій половині ХІХ ст. розвивається науковий підхід до аналізу пареміологічних одиниць. Різні аспекти висвітлено в працях вітчизняних і закордонних науковців:

М. Алефіренка, В. Бондаренка, В. Гаврилової, З. Дубровської, О. Дуденка, Л. Засекої, І. Іванової, Ю. Калиновського, В. Калько, Н. Ковальської, З. Коцюби, Ю. Крижановського, М. Пазяка, О. Райхштейна, П. Савіна, О. Семенової, А. Тейлора, Н. Черкаса та ін. Значний внесок у розвиток пареміології зробив фінський літературознавець і фольклорист М. Куусі, якому належить розробка міжнародної класифікації прислів'їв. Сурядні словосполучення, які є предметом гострих дискусій щодо їхнього статусу, розкрито в працях І. Вихованця, П. Дудика, О. Мельничука, М. Степаненка, І. Ющука та ін.

Мета статті – дослідити специфіку сурядних словосполучень як елементів, що функціонують в українських прислів'ях та приказках; з'ясувати особливості їх формальної організації та семантичного наповнення.

2. Тракткування пареміологічних одиниць та їхніх особливостей у філологічних дослідженнях

Варто зауважити, що термін «паремія» має різні трактування в наукових філологічних колах. В іноземних джерелах він узагалі відсутній, натомість уживаним є термін «прислів'я». З. Коцюба розглядає паремії як «малі жанри афористичного спрямування, а саме прислів'я та приказки» (Коцюба, 2010: 9). Більшість філологів тлумачить паремію як узагальнене поняття на позначення різних сталих ідіоматичних виразів. Н. Шарманова стратифікує такі диференційні ознаки, які притаманні більшості пареміологічних одиниць: «клішованість, лаконічність, афористичність, переосмислення або буквальне узагальнення значення, здебільшого повчальний зміст» (Шарманова, 2019: 123). Для всіх таких одиниць на рівні змісту характерні експресивність та образність, а на рівні форми – відтворюваність і стійкість із відносною варіативністю компонентного складу. З огляду на це, паремії можна інтерпретувати як «національно-культурні вислови, що є узагальнено образними, синтаксично замкнутими, семантично цілісними конструкціями, що відображають специфіку життя і побуту кожної людини, окремої спільноти» (Іванова, 2003: 7).

Серед паремій особливу увагу привертають прислів'я, які репрезентують завершену думку, тобто на рівні форми збігаються з реченнями, але при цьому ці одиниці не генерують щоразу, а відтворюють як готові конструкції, що виконують, на думку багатьох дослідників, естетичну функцію.

У літературознавчих студіях фіксуємо різні дефініції прислів'їв. Словник за редакцією О. Бобиря такі одиниці інтерпретує як «короткий крилатий народний вислів, у якому виражено життєвий досвід народу. На відміну від приказки прислів'я двочленне та має повчальний характер» (Бобир, 2016: 95). Ф. Медведєв тлумачить їх як «стислий і влучний, образний, здебільшого народний вислів, що стосується різноманітних явищ життя. Їх застосовують у мові для розкриття багатьох типових життєвих обставин і ситуацій» (Медведєв, 1978: 59).

Усі прислів'я мають культурно-виховну цінність і вирізняються структурними та семантичними особливостями. Одна з диференційних ознак таких одиниць – метафоричність та алегоричність.

Важливою рисою реченнєвої організації пареміологічних одиниць є особлива ритмічність, на що звертає увагу А. Грищенко, подаючи власну дефініцію прислів'я: «...це короткий, стійкий щодо лексичного складу й здебільшого ритмічно організований вислів повчального характеру» (Грищенко, 2002: 122). Засобом же їх мовного вираження є речення різної структури, що функціонують як у прямому, так і в переносному значенні: 1) прості двоскладні: *У гурті й пісня в лад іде* (Попова, 2010: 17); *Козак не боїться ні хмари, ні чвари* (Попова, 2010: 19); 2) прості односкладні: *Без труда й меду не їдять* (Попова, 2010: 32); *Людину пізнають по її друзях* (Попова, 2010: 144); 3) складносурядні: *Усе мине, а гріх зостанеться* (Попова, 2010: 24); *Землю сонце прикрашає, а людину – праця* (Попова, 2010: 34); 4) складні безсполучникові: *Бог дав, Бог і взяв* (Попова, 2010: 22); *Сій добірне зерно – в засіках буде повно* (Попова, 2010: 45);

5) складнопідрядні: *Як громада вирішила, так воно й буде* (Попова, 2010: 17); *Добрий козак бачить, де отаман скаче* (Попова, 2010: 18).

3. Особливості семантико-синтаксичних відношень сурядних словосполучень як компонентів прислів'їв

В організації ритмічного ладу, а також у створенні семантичного відтінку прислів'я беруть участь сурядні словосполучення. Ці синтаксичні одиниці не мають однозначного трактування в мовознавстві. Так, С. Алексеєва переконана в тому, що лише сполуки слів на основі підрядного зв'язку становлять «ядро словосполучень, їх центральну ланку» (Алексеєва, 2005: 31). Одним із аргументів, які наводить філологиня, є той, що «всі типи сурядних відношень (єднальні, протиставні, розділові) виражаються аналітично, тобто зовнішніми відносно граматичних форм компонентів засобами сурядного зв'язку: сполучниками сурядності та (або) інтонацією... Граматична форма жодного з компонентів сурядного сполучення не бере участі у вираженні семантико-синтаксичних відношень усередині сурядної конструкції» (Алексеєва, 2005: 34). Однак О. Мельничук вважає, що «немає підстав для того, щоб до словосполучення відносити лише конструкції з якимсь певним характером синтаксичного зв'язку, наприклад із підрядним зв'язком, і не враховувати словосполучень із сурядним типом зв'язку, які в такому разі взагалі не знаходять собі місця в системі синтаксичної науки (Мельничук, 1972: 39). Погоджуємося з думкою П. Дудика, О. Дуденка, М. Степаненка та ін. про те, що сурядні сполуки слів мають достатньо диференційних знак, які дають змогу розглядати їх як різновид словосполучення в українській мові. Те, що вони не мають спільних рис у формальній організації та вираженні семантико-синтаксичних відношень із підрядними, не є аргументом для нехтування цими одиницями чи применшення їхнього статусу. Сурядні словосполучення вирізняються «граматично-змістовою незалежністю, рівноправністю елементів, їхньою непідпорядкованістю один одному» (Дудик, 1998: 44). Прибічники виокремлення цих синтаксичних одиниць поділяють сурядні словосполучення на відкриті та закриті типи з їх подальшим поділом на підтипи залежно від реалізації семантико-синтаксичних відношень між конститuentами.

У межах реченнєвої структури прислів'їв виявляється прагматичний потенціал сурядних словосполучень. Окрім цього, вони набувають певної експресивності й слугують одним із важливих засобів вираження значеннєвої запроєктованості кожного окремого прислів'я. Як свідчить проведений аналіз, у складі цього різновиду паремій кількісно переважають відкриті сурядні словосполучення. Для них характерна «теоретично й практично необмежена кількість компонентів» (Дудик, 1998: 46). З-поміж цієї групи домінують сурядні синтаксеми з єднальними відношеннями, експлікованими сполучниками *і*, *й*, *та* або безсполучниковим зв'язком: *І вночі, і вдень – йому завше ніч* (Попова, 2011: 291); *Сон та їда ніколи не обрида* (Попова, 2011: 128); *Заблукав межі хатою й коморою* (Попова, 2011: 219); *Лихоманка – не матка: трясе, не жаліє* (Попова, 2011: 132). У цих словосполученнях єднальне відношення набуває різних конотацій і репрезентує такі відтінки:

1) одночасність дій, процесів, станів: *І дме, і кує, і за ковадло хапає* (Попова, 2011: 169); *Запас біди не чинить і їсти не просить* (Попова, 2011: 146); *Печені голуби не летять до губи: працюй та смакуй* (Попова, 2011: 37); *І швець, і жнець, і в дуду грець* (Попова, 2011: 169); *Тільки живий та теплий* (Попова, 2011: 134);

2) послідовність дій, часом із відтінком результативності: *Вскочив і вискочив* (Попова, 2011: 155); *Наївся, напився і набік похилився* (Попова, 2011: 232); *Сів – і прилип, як до смоляної* (Попова, 2011: 235);

3) маркування одночасного співіснування об'єктів та їхніх якостей: *Терпіння і труд все перетруть* (Попова, 2011: 39); *Поки є хліб і вода – все не біда* (Попова, 2011: 45); *Де вчитель і школа, там знання і світло докола* (Попова, 2011: 56);

4) гіперболізованість фактів: *Перейшов і Крим, і Рим, і мідні труби* (Попова, 2011: 153);

5) констатація різноаспектних якостей: *Щасливою і красивою* людина у праці стає (Попова, 2011: 41); *І хороша, і вродлива, тільки шкода, що сварлива* (Попова, 2011: 215); *Червона й хороша, як калина* (Попова, 2011: 149);

б) поєднання протилежних якостей, дій та об'єктів: *Свій пан і поб'є, і пожалує* (Попова, 2011: 332); *І шите, і порене знає* (Попова, 2011: 153); *Хліб і на ноги поставить, і з ніг звалить* (Попова, 2011: 46); *День і ніч – добра прич* (Попова, 2011: 118); *Хто часто в дорозі, був під возом і на возі* (Попова, 2011: 139); *Дай, Боже, з розумним знайти й загубить* (Попова, 2011: 160).

Безсполучникові словосполучення часто набувають відтінків, які притаманні зіставно-протиставним відношенням, хоча за своєю природою тяжіють до єднальних: *Гірко поробиш – солодко з їси* (Попова, 2011: 33); *Знай більше, говори менше* (Попова, 2011: 50).

До єднальних сполучників зараховують також заперечні сполучники *ні...ні, ані...ані, ні...ані, ані...ні*. Для конструкцій із цими засобами конекції характерна «найвища граматична і семантична незалежність їхніх частин» (Городенська, 2010: 63). У прислів'ях заперечні сполучники формують сурядні словосполучення із семантичними відтінками, схожими до власне єднальних, однак «значення єднальності такими сполучниками виражається енергійніше, яскравіше» (Дудик, 1998: 47): *Він ні нам, ні вам* (Попова, 2011: 306); *Робиш, робиш: ні за тобою, ні перед тобою* (Попова, 2011: 158); *Козак не боїться ні тучі, ні грому* (Попова, 2011: 19); *З дурнем ні знайти, ні поділити* (Попова, 2011: 265); *З нашого Захарка ні Богу свічка, ні чортові угарка* (Попова, 2011: 248); *От ти прийшов з великого походу, а не приніс ні слави, ні добра* (Попова, 2011: 53).

Окрім єднальних відношень, у межах відкритих сурядних словосполучень спостережені розділові, які «ґрунтуються на несумісності значень поєднаних компонентів» (Городенська, 2010: 64). Мовознавці зауважують, що одиничні сполучники *або, чи* найточніше виражають природу розділовості й організовують синтаксему так, що один із компонентів усуває інший. Якщо ці сполучники є повторюваними, то розділовість набуває ознаки альтернативи та черговості подій. Найслабше це значення передає сполучник *то...то*, адже він бере участь в організації чергування дій, станів та явищ. У межах прислів'їв найчисленнішу групу формують сурядні словосполучення з повторюваними сполучниками *або...або, чи...чи*, що надає пареміологічній одиниці особливого експресивного відтінку.

Розділові відношення в обстежуваних сурядних словосполученнях мають такі семантичні вияви:

1) альтернатива з протилежних понять: *Чи програв, чи виграв, аби свіжі гроші* (Попова, 2011: 174); *Упіймав чи не впіймав, а погнатись можна* (Попова, 2011: 168); *Чи бідний, чи багатий – у Бога все рівно* (Попова, 2011: 29);

2) альтернатива з правом вибору близьких або віддалених семантично понять: *Чи хліб, чи пиріг, аби повен живіт* (Попова, 2011: 174); *Чи книги, чи пиріг, аби хліб* (Попова, 2011: 174); *Чи Іван, чи Петро, то мені все одно* (Попова, 2011: 174);

3) черговість подій, об'єктів та явищ: *То сеї, то тої, сам не знає якої* (Попова, 2011: 200); *На роботу йти для нього кара: заважає то сонце, то хмара* (Попова, 2011: 230); *То снідаю, то обідаю – і погуляти ніколи* (Попова, 2011: 235).

Іншу велику групу формують прислів'я із закритими сурядними словосполученнями, для яких притаманна двокомпонентність. Найтиповішим для цих синтаксем у складі паремій є протиставно-зіставні відношення, що зреалізуються найчастіше за допомогою сполучників *а, але, зате, та* (у значенні *але*). Зафіксовано такі значеннєві відтінки словосполучень цього типу:

1) протиставно-компенсувальні: *Дерево мудрості росте поволі, зате дає добрий плід* (Попова, 2011: 160); *Руки малі, та до роботи вдалі* (Попова, 2011: 158); *Бог не скорий, та влучний* (Попова, 2011: 23);

2) протиставно-обмежувальні: *Купить собі міх, та не робить з мене сміх* (Попова, 2011: 141); *Усіх би перегнав, та боїться бігти* (Попова, 2011: 186); *Письменний, та недрукований* (Попова, 2011: 28); *Дорогу вибирай, та рідної землі не забувай* (Попова, 2011: 11).

Словосполучення зі сполучником *а* вирізняються семантикою. За своєю суттю означений кон'юнктив запроєктований на експлікацію зіставних відношень, тобто «паралельність, незалежність перебігу дій чи тривалих станів» (Городенська, 2010: 73), а тому ситуації є такими, що співіснують, а не контрастують: *В одне вухо слуха, а в друге – випуска* (Попова, 2011: 172); *Святим ноги цілує, а людей мордує* (Попова, 2011: 243); *У рай проситься, а смерті боїться* (Попова, 2011: 182); *На словах міста бере, а на ділі жаби боїться* (Попова, 2011: 184). У площині сурядного словосполучення біля одного з конститuentів часто функціонує частка *не*, й функція сполучника *а* трансформується у протиставлення: *Коли навколо вороги, бережи честь, а не життя* (Попова, 2011: 19); *Наука в ліс не веде, а з лісу виводить* (Попова, 2011: 51).

У межах прислів'їв знаходять вияв сурядні словосполучення з приєднувальними сполучниками, які формують другу групу закритих словосполучень. Незважаючи на дискусії щодо кількісного складу приєднувальних сполучників, типовими засобами вираження окреслених відношень є сурядні сполучники *та й*, *ба й*, *а також*, *причому*. Диференційною ознакою таких синтаксем є те, що другий компонент має фіксовану позицію й доповнює або уточнює перший. У прислів'ях приєднувальні відношення набувають таких семантичних відтінків:

1) власне доповнення: *Дурака пошли, та й сам слідом іди* (Попова, 2011: 206); *Брехали батька сини, та й ти з ними* (Попова, 2011: 187); *Собі май, та й мені дай* (Попова, 2011: 87); *Час – не кінь: не підженеш, та й не зупинеш* (Попова, 2011: 121);

2) доповнення з ефектом наслідковості: *Пішов посол, та й упав у розсол* (Попова, 2011: 300); *Ждала, ждала, та й «годи» сказала* (Попова, 2011: 299); *Хитрив, хитрив, та й став, бо за куркою горобця дістав* (Попова, 2011: 308); *Був такий, що спішив, та й помер швидко* (Попова, 2011: 275);

3) доповнення з акцентуалізацією деталей: *Оце хата: сохи, та й соломи трохи, та й діти погодили* (Попова, 2011: 77);

4) доповнення з відтінком послідовності: *Підмажеш, та й поїдеш* (Попова, 2011: 138); *Глек брехні назбирали, та й розбили* (Попова, 2011: 190);

5) доповнення з ефектом експресивності: *Не такі його гладили, та й то не поладили* (Попова, 2011: 2020).

Звертають на себе увагу прислів'я, у яких функціонують ускладнені сурядні словосполучення, у межах яких одночасно співіснує кілька семантико-синтаксичних відношень. Найтипівшими є протиставно-єднальні: *Робота мучить, зате годує й учить* (Попова, 2011: 38); *Честь не вусам і бороді, а розуму в голові* (Попова, 2011: 163); *Не земля родить, а гній та руки* (Попова, 2011: 45). У таких синтаксемах кожен тип зберігає властиві йому риси, однак виформується одиниця ускладненої подвійної семантики.

4. Висновки

Прислів'я як різновиди паремій – лінгвальне явище, яке відображає особливості синтаксичного рівня кожної мови та репрезентує ментальність і культуру народу. До складу значної кількості українських прислів'їв на рівні їх реченнєвої організації входять сурядні словосполучення. Функціонування цих синтаксем у межах пареміологічних одиниць засвідчує їхній значний прагматичний потенціал попри переконання багатьох лінгвістів щодо недоцільності виділення сурядних словосполучень. В обстеженому мовному матеріалі саме ці синтаксичні одиниці формують змістоє ядро цілого прислів'я. Водночас прислів'я створюють сприятливі умови для набуття сурядними словосполученнями додаткових конотативних відтінків, що накладаються на домінувальні семантико-синтаксичні відношення, виформувані за допомогою засобів конекції, якими є сурядні сполучники та безсполучниковість. Оскільки в мовознавстві недостатньо дослідженим залишається семантико-синтаксичний аспект сурядних словосполучень

на тлі різних дискурсів, доцільним є подальший аналіз цих синтаксем як засобів творення образності й реалізації переносних та імпліцитних значень.

Література:

1. Алексеева С.Г. Сурядні словосполучення та їх співвідношення зі словосполученнями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10 «Проблеми граматики і лексикології української мови»*. 2005. Вип. 1. С. 30–37.
2. Городенська К.Г. Сполучники української літературної мови : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.
3. Городенська К.Г. Сполучникові складносурядні речення української мови в нових координатах формально-граматичної та семантико-синтаксичної структури : монографія. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2022. 208 с.
4. Дудик П.С. Словосполучення в українській літературній мові : навчальний посібник. Київ, 1998. 132 с.
5. Заремська І.М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10 «Проблеми граматики і лексикології української мови»*. 2011. Вип. 7. С. 396–402.
6. Іванова І.Б. Універсальний культурний концепт «життя» в українській фразеології. *Система і структура східнослов'янських мов: сучасні тенденції розвитку слов'янських мов* : збірник наукових праць. Київ : Знання України, 2003. С. 163–166.
7. Коцюба З.Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15 / Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Інститут філології. Київ, 2010. 32 с.
8. Медведєв Ф.П. Українська фразеологія: Чому ми так говоримо. Харків : Вища школа, 1978. 231 с.
9. Мельничук О.С. Словосполучення. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / за заг. ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1972. 516 с.
10. Попова О.А. Живлюще джерело. Кращі прислів'я та приказки українського народу. Донецьк : ВКФ «БАО», 2011. 448 с.
11. Словник-довідник літературознавчих термінів / упор. О.В. Бобир, В.Й. Буденний, О.Б. Мамчич, Н.П. Нікітіна ; за ред. О.В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В.М., 2016. 132 с.
12. Сучасна українська літературна мова / за ред. А.П. Грищенка. Київ : Вища школа, 2002. 440 с.
13. Шарманова Н. Лінгвалізація часу в паремійних кліше. *Філологічний часопис*. 2019. Вип. 2(14). С. 122–132.

References:

1. Alekseeva S.H. (2005). Suriadni slovospoluchennia ta yikh spivvidnoshennia zi slovospoluchenniamy – [Co-ordinate phrases and their relationship to phrases]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Dragomanova. Seriiia 10 “Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy” – Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 10 “Problems of grammar and lexicology of the Ukrainian language”*. Vol. 1. P. 30–37. [in Ukrainian]
2. Horodenska K.H. (2010). Spoluchnyky ukrainskoi literaturnoi movy : monohrafiia – [Conjunctions of the Ukrainian literary language : a monograph]. Kyiv : Dmytro Burago Publishing House. 208 p. [in Ukrainian]
3. Horodenska K.H. (2022). Spoluchnykovi skladnosuriadni rechennia ukrainskoi movy v novykh koordynatakh formalno-hramatychnoi ta semantyko-syntaktychnoi struktury : monohrafiia – [Conjunctive complex sentences of the Ukrainian language in new coordinates of formal-grammatical and semantic-syntactic structure : a monograph] Kamianets-Podilskyi : Ruta Printing House. 208 p. [in Ukrainian]
4. Dudyk P.S. (1998). Slovospoluchennia v ukrainskii literaturnii movi : navchalnyi posibnyk – [Phrase Combinations in the Ukrainian Literary Language : study guide]. Kyiv. 132 p. [in Ukrainian]
5. Zaremka I.M. (2011). Movna kartyna svitu yak ob'iekt linhvistychnykh doslidzhen – [The linguistic picture of the world as an object of linguistic research]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Dragomanova. Seriiia 10 “Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy” – Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 10 “Problems of grammar and lexicology of the Ukrainian language”*. Vol. 7. P. 396–402. [in Ukrainian]
6. Ivanova I.B. (2003). Universalnyi kulturnyi kontsept “zhyttia” v ukrainskii frazeolohii – [Universal cultural concept of “life” in Ukrainian phraseology]. *Systema i struktura skhidnoslovianskykh mov: suchasni tendentsii rozvytku slovianskykh mov : zbirnyk naukovykh prats – System and structure of the East Slavic languages: modern trends in the development of Slavic language s: collection of scientific papers*. Kyiv : Znannya Ukrainy. P. 163–166. [in Ukrainian]

7. Kotsiuba Z.H. (2010). Universalne i natsionalne v paremiinykh fondakh mov yevropeiskoho arealu (linhvokulturolohichni aspekt) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filol. nauk : 10.02.15 – [Universal and national in the paremic funds of the languages of the European area (linguistic and cultural aspect) : PhD thesis for the degree of Doctor of Philology : 10.02.15] / Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Philology. Kyiv. 32 p. [in Ukrainian]
8. Medvediev F.P. (1978). Ukrainska frazeolohiia: Chomu my tak hovorymo – [Ukrainian phraseology: Why do we say so]. Kharkiv : Vysha Shkola. 231 p. [in Ukrainian]
9. Melnychuk O.S. (1972). Slovospoluchennia – [Word combinations]. *Suchasna ukrainska literaturna mova. Syntaksys – Modern Ukrainian literary language. Syntax* / edited by I.K. Bilodid. Kyiv : Naukova Dumka. 516 p. [in Ukrainian]
10. Popova O.A. (2011). Zhyvliushche dzherelo. Krashchi pryslivia ta prykazky ukrainskoho narodu – [Life-giving source. The best proverbs and sayings of the Ukrainian people]. Donetsk : “VKF BAO” LLC. 448 p. [in Ukrainian]
11. O. Bobyr, V. Budennyi, O. Mamchych, N. Nikitina (Eds.). (2016). Slovnyk-dovidnyk literaturoznavchykh terminiv – [Dictionary of literary terms]. Chernihiv : Lozovyi V. M. 132 p. [in Ukrainian]
12. Hryshchenko A.P. (Eds.). (2002). Suchasna ukrainska literaturna mova – [Modern Ukrainian literary language]. Kyiv : Vysha Shkola. 440 p. [in Ukrainian]
13. Sharmanova N. Linhvalizatsiia chasu v paremiinykh klishe – [Linguisticization of time in paremic clichés]. *Filolohichni chasopys. – Philological journal*. Vol. 2. P. 122–132. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 04.09.2023
The article was received 4 September 2023